

Javaslat

Csorvássy Lajos műlakatos mester

Települési Értéktárba történő felvételére

Készítette:

Móricz Pál Helytörténeti gyűjtemény

Buczko József

igazgató

Hajdúnánás, 2016. április 19.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Móricz Pál Városi Könyvtár és Helytörténeti Gyűjtemény

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Buczko József
Levelezési cím: 4080 Hajdúnánás, Bocskai utca 12-14. 4080
Telefonszám: 52/381-941
e-mail cím: konyvtarhnanas@fereemail.hu

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése:

Csorvássy Lajos műlakatos mester

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

- agrár- és élelmiszergazdaság egészség és életmód épített környezet
 ipari és műszaki megoldások **kulturális örökség** sport
 természeti környezet turizmus

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

Hajdúnánás

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

- települési** tájegységi megyei külföldi magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

A tanítómester, Jungfer Gyula egykori műhelyének homlokzatán olvasható volt egy jelmondat, melyet hajdúnánási tanítványa is magáévá tett, s hivatalos levelein is feltüntette. Ezt a mondatot választottuk e kötet címéül is: „*Észnek hódol az érc*”. Ez a tömörített kinyilatkoztatás arra utal, hogy egy műlakatos mesternek úgy kell tudni formálni a megmunkálatlan vasanyagot, hogy a keze nyomán olyan alkotások szülessenek, melyek a kor stílusában művészi rangra emelik a belőle született alkotást. (Lásd ehhez: Szabó Tamás 2012.)

Ezt a szellemiséget képviselte Csorvássy Lajos is egész életén át. Az a műlakatos, aki elhozta Hajdúnánásra a budapesti tanítómester művészi igényességét, egyáltalán azt a korstílust, melynek jegyében a fővárosban Európa hírnévű műalkotások születtek.

1876-ban született, református vallású hajdúnánási gazdálkodó családban, s a Lajos keresztnév mellé apját, a Balázst is anyakönyvezték. Édesanyja, Fodor Karolina és édesapja ágán is az állattartó és földművelő életforma volt jellemző századokra visszamenően.

Amint az is, hogy a múltjára, önazonosságára mindig büszke hajdú társadalom tehetősebb része iskoláztatta is gyermekét. Az elemi alsóbb osztályai után a gimnázium következett, amely az ő idejében még egy udvarban és egy fedél alatt működött az elemivel, közvetlenül a nánási „sugár torony” tövében.

1886-ban tűnik fel először Csorvássy Lajos neve a gimnáziumi értesítőben. Krucsó Lajos igazgató mellett Nagy Károly énekvezér, Bodnár Lajos és Nagy Elek alkotta a

tantestületet. Közülük az utóbbi vezette az I-II- osztályt, melynek tanulója volt az akkor éppen tíz éves Csorvássy Lajos is.

E tanév végén azonban neve mellé feljegyezték, hogy „*megszűnt rendes tanuló lenni*”. (A Hajdúnánási. Ev. Ref. Gimnázium Értesítője, 1886.)

A képzésből hátralévő időt magántanulóként fejezte be, majd érettségivel a zsebében a fővárosba utazott, hogy Jungfer Gyula műhelyében, mint tanonc, belekóstoljon a kovácműves mesterségbe.

Érdeklődését a kovácmesterség iránt tanárai, mindenekelőtt a tudós kutató, Bodnár Lajos kelthette fel, aki mint földrajz-természetrájs szakos oktató megszerzett az iskola számára minden olyan irodalmat, amellyel a tanulók világlátását formálhatta, s melyek által lépést tudtak tartani a korszak eszmei, művészeti áramlataival.

Tanoncévei kitelte után, még mesterénél maradt, de már mint segéd, s részt vett azokban a nagy munkákban, melyek ebben az időben készültek a Jungfer üzemben.

Ezek alatt az évek alatt vésődött lelkébe az az idézet, melyet mestere házának oromzatán naponta olvashatott, s az abban foglaltak egész életén át vezérfonalul szolgáltak.

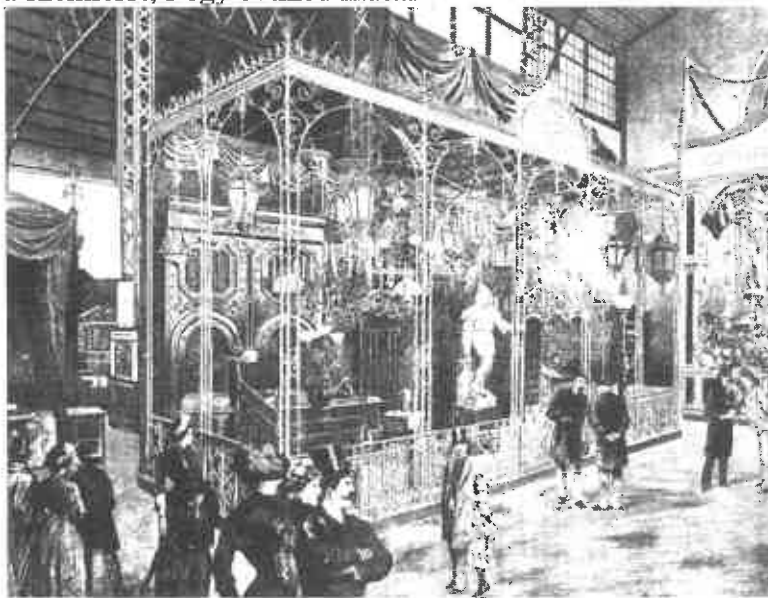
De ebben az időben ismerkedett meg a különféle alkotások mintarajzaival, egyáltalán a tervrajzkészítés jelentőségével. A szabadkézi rajzolásban való jártasság ugyanis elengedhetetlen volt Jungfer Gyula iskolájában.

Mint a világot felfedezni és tanulni vágyó fiatalember Európa több országában is megfordult. Megtanult németül és franciául, s mestere mellett megjárta a nagy világkiállításokat.

A családi emlékezet megőrizte, hogy egy párizsi útja során az ott élő magyarok által rendezett díszvacsorán Munkácsy Mihály felesége mellett ülhetett. (Idézi Draviczy I.: 1988. 193.)

A legmaradandóbb élményt, lelki töltekezést az 1896. évi Millenniumi Kiállítás jelentette számára. Megtapasztalhatta mestere óriási elismertségét, sikerét az ott kiállított monumentális kovácműves alkotással, amelynek fotója a következő oldalon látható.

Ennek megalkotásában, felállításában minden biztonnyal közreműködött Csorvássy Lajos is. Az itt kiállított munkák tárházát nyújtják a mester alkotói munkásságának, s ízelítőt nyújtanak abból is, milyen volt az a művészi nyelvezet, amelyből Csorvássy Lajos is építkezett, amely ma is lenyűgözi a szemlélőt, s egy évtized múltán

Az 1896. évi millenniumi kiállítás részlete Jungfer Gyula alkotásaival

Hajdúnánáson is feltűnik. Ezt a formai nyelvezetet, művészi szemléletet természetesen magával vitte önállóvá válását követően is. Változatlanul a fővárosban maradt, itt kívánta megteremteni jövőbeni boldogulását. Lakása a VII. kerületben lévő Murányi utca 35.

szám alatt volt, s 1899-ben, 23 éves korában ennek közelében nyitott saját műlakatos műhelyt. (Központi Értesítő: 1899. Budapest.)

Itt ismerkedett meg leendő feleségével, Szukoriti Emília Terézszel, akivel örökre összekötötték életüket.

Jól menő céget működtetett, mert Csorvássy Lajos később is előszeretettel hivatkozott a fővárosban végzett munkáival kapcsolatos elismerésekre.

1905-1906 táján azonban úgy döntött, hazatelepül Hajdúnánásra. Elege lett a pezsgő nagyvárosi életből, arra vágyott, hogy szülővárosának műkovácsa legyen. Döntését nagyban befolyásolhatta, hogy megkeresték egy-egy munka elkészítésével a nánásiak. Látva azt, hogy a város, különösen főutcáját, az Andrássy utcát (mai Bocskai utca) és a főteret illetően komoly változáson megy át, egyre inkább polgárosodó, városias arculatot kezd öltetni utcafrontra épített üzleteivel, lakóházaival, úgy gondolta, helye lehet ebben a nagy változásban.

Egy olyan építési-szépítési folyamatban, melyben építész és vasműves mester partnerek lehetnek, úgy, ahogyan ő ezt a fővárosban már megtapasztalta.

Műhelynyitás Hajdúnánáson

A helyi iparhatóságnál történt bejelentkezését követően műhelyét 1907. novemberében nyitotta meg a Bocskai utca végén, az akkor még 96. szám alatt. Ez a porta az Attila és a Bocskai utca sarkán állt, néhány lépésre a vasútállomástól. (MNL.HBML.HBFL.V.B.374d 95k)

Csorvássy Lajos hivatalos levelének fejléce

A hozzátartozó hatalmas telken építette fel kovácsműhelyét, melyben helybéli fiatalembereket fogadott maga mellé tanoncnak, vagy segédként. Tanult és dolgozott műhelyében Fodor Sándor, Tarr Kálmán (akiről utcát neveztek el) és az ugyancsak jeles műlakatossá lett Fehér Imre is.

1988-ban, idős leánya úgy emlékezett, hogy édesapja műhelyében 4-5 kovácstüllő is dolgozott. A satupadokból pedig egész sor állt egymás mellett. (Dáviczky I. idézett műve 193.)

Vállalkozásának pecsétjén a „Csorvássy Lajos műlakatos és autogén hegesztő” cégszöveg szerepelt.

Az itt bemutatott hivatalos levelének fejléce szinte mindent elmond mindarról, amit a mesterről a kortársaknak tudni kellett. Előttünk áll múltja a budapesti utalással, kiemelve, hogy Jungfer Gyula tanítványa volt, s az is, hogy őrzí a pesti megrendelők dicséretű leveleit.

A „Kiválóbb készítményeim” címszavak alatt sorjáznak a különféle rács típusok. Önmagát, mint specialistát is ajánlja a közönség figyelmébe a családi sírboltok domborműves fémburkolatának kínálatával. De különösen is beszédes a következő tájékoztató szöveg, melyet ki is emeltünk a levélből:

Fidott vagy saját kerueim szerint híen, minden kivánalmakait kielégítő izlés-
sel, „állízerő” remek klléteiben dolgozok. A legmodernebb igazi műlakatos
műhely-berendezésem, páratlan és prima külföldi fémanyag raktáram, mind
b. rendelőim előnyére van és az is, hogy az általam készített munkákért a
legmasszebb menő szavolasságot vállalom.

„SÍRKERITÉKMŰ” című találmányomra a szabadalmi okiratot megkaptam,
ezen kegyeletes világegyék gyártását rövid időn belül megkezdjék.

Csorvássy Lajos fejléces levelének részlete

Ez a rendkívül termékenynek ígérkező életút azonban itt Hajdúnánáson mindössze 18 éven át tartott. Ezalatt olyat alkotott, amelyet előtte és utána sem tudott teljesíteni egyetlen mesterember sem. Művésze volt a vasnak. Műhelyéből ajtó és ablakrácsok, s legfőképpen temetői sírkerítések sokasága került ki. Hajdúnánás temetői bővelkednek ma is az ő alkotásaival, hiszen a tehetősebb társadalmi réteg vele készíttetette szerettei számára sírkerítést.

1925. június 22-én hunyt el háborúban szerzett betegségeibe. Sírja a régi Alsó temetőben volt, ma az új Köztemetőben található.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:

Csorvássy Lajos alkotásai iparművészeti értékkel bírnak, s általuk maradandók alkotott ebben a kisvárosban. Művészetével hozzájárult a 20. század elején egy polgárosodó város arculatának megteremtéséhez.

Alkotásai túléltek őt, utcai kerítései, sírrácsai ma is ékesítik közterületeinket, temetőinket, polgári lakóházainkat.

Nevének, alkotásainak megőrzése és felmutatása az utókor számára múlhatatlan kötelességünk. Felvétele a Települési Értéktárba feltétlen ajánlatos.

A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

Buczko József

2016 „Észnek Hódol az érc”

Ekekovács- és műlakatos mesterek Hajdúnánáson. Nánási Füzetek, 24. Hnánás

7. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

MELLÉKLETEK

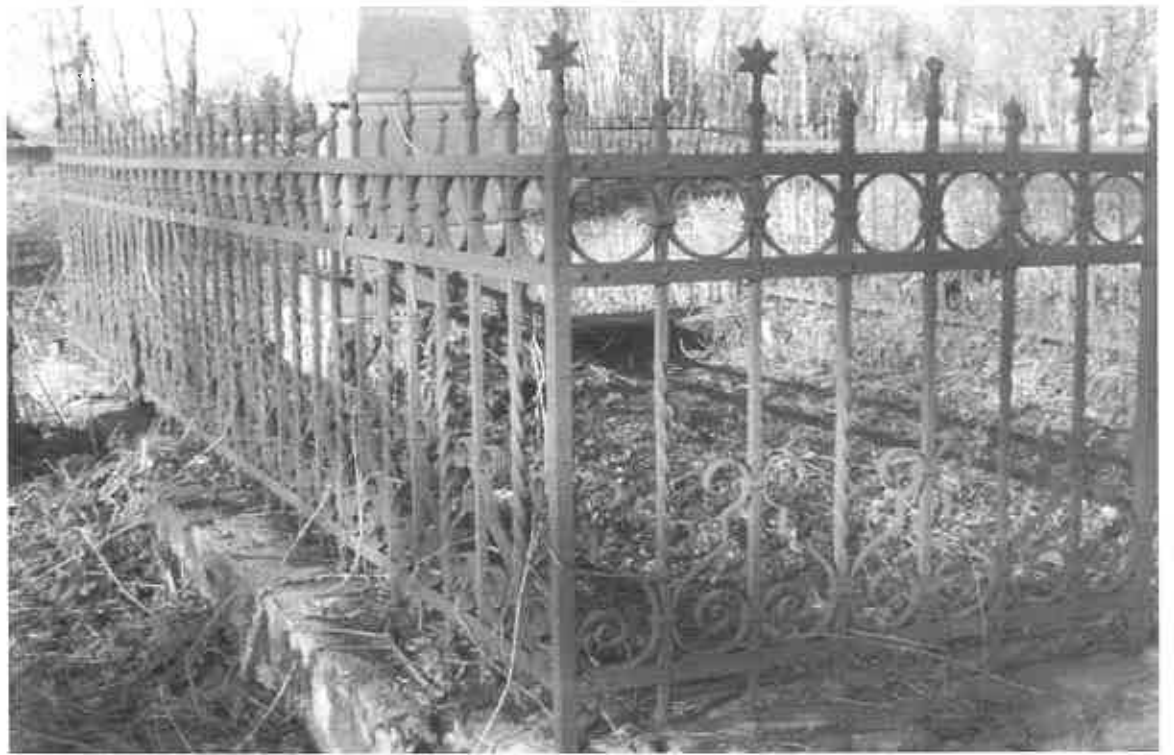
- 1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja:*

Spirál-, és vasöntvényes oszlopfők a Régi Felső Temetőben (2016)

Babérlevéldíszek és babérkoszorúk csigás oszlopfővel
Lent csillagdíszes pálcavégek (Régi Felső Temető, 2016)

Sírkerítések a Régi Felső Temetőből

Sírkerítés monumentális kapuzata (Régi Felső Temető)

)

2. *A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek:*

3. ***A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat:***